

Пахальчук Н.О. Підготовка майбутніх вихователів та учителів початкових класів до організації фізичного виховання в закладах освіти // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Педагогіка». – Івано-Франківськ, 2012. – Вип. XLIII-XLIV. – С. 99-103.

УДК 378 : 372 : 796

ББК 74.58 + 74.1 + 75.1

Пахальчук Н.О.

orcid.org/0000-0001-7098-3821

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ТА УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Резюме: у статті розкриваються особливості викладання навчальної дисципліни вищої школи. Автором запропонована орієнтовна структура залікового кредиту курсу та методичні прийоми підготовки майбутніх вихователів та учителів початкових класів.

Ключові слова: учитель початкових класів, вихователь, фізичне виховання, методичні прийоми, дисципліна вищої школи.

Постановка проблеми. Модернізація вищої освіти в контексті Болонського процесу націлює систему освіти на формування здорової, усебічно розвиненої особистості. В умовах модернізації національної системи освіти постала необхідність переосмислити нагромаджену практику підготовки майбутніх педагогів. Сучасні освітні навчальні заклади характеризуються системними змінами в структурі та змісті освітньо-виховного процесу, що зумовлює необхідність підготовки педагога нової формації як професіонала й людини культури, здатного до розширення рухового досвід дітей, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь, виховання бережливого ставлення дитини до свого здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до фізичного виховання дітей має багатоаспектне теоретичне висвітлення. У контексті нашого дослідження особливого значення набувають філософсько-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців до освітньо-виховної діяльності (В.Андрущенко, С.Гончаренко, О.Гукаленко, І.Зязюн, В.Краєвський, В.Лутай, Н.Ничкало, І.Підласий, Г.Тарасенко, С.Сисоєва, О.Сухомлинська та ін.); вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (В.Ареф'єв, С.Балбенко, Л.Волков, М.Данилко, М.Зубалій, О.Кругляк, Н.Мацкевич, Т.Овчаренко, О.Петунін, М.Садиков, Б.Шиян та ін.); підготовка студентів до фізичного виховання дошкільників (О.Богініч, Е.Вільчковський, Л.Волков, Н.Денисенко, О.Курок, Н.Левінець, З.Нестерова та ін.). Концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (В.Байдак, О.Демінський, В.Завацький, Т.Колгуріна, Л.Сущенко, А.Цьось, Г.Шашкін, Б.Шиян та ін.)

Особливий інтерес у межах досліджуваної теми становлять дисертаційні роботи, в яких предметом спеціального дослідження стала підготовка майбутніх учителів початкових класів та вихователів до фізичного виховання дітей (С.Корнієнко, О.Кругляк, Б.Максимчук, М.Мацкевич, С.Петренко та ін.). Зокрема, вчені слушно наголошують, що у педагогічній роботі вчителя початкової школи необхідною умовою реалізації оздоровчих завдань є усвідомлення великої відповідальності за здоров'я і фізичний розвиток дітей, розуміння потреби здорового способу життя, значущості активної рухової діяльності учнів. Професійно-педагогічну спрямованість потрібно розглядати як особистісне утворення, що інтегрує в собі всю систему мотивів, переконань особистості педагога, які актуалізуються у педагогічній діяльності і зумовлюють цілеспрямованість, наполегливість при вирішенні проблеми, готовність до прийняття відповідальності за кінцевий результат [2, 27].

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення особливостей підготовки майбутніх педагогів до фізичного виховання дітей у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського.

Виклад основного матеріалу дослідження. У підготовці майбутніх педагогів до фізкультурно-оздоровчої роботи існує низка суперечностей: між вимогами суспільства й недостатнім осмисленням і узагальненням цього процесу в педагогічній науці; між масовістю підготовки майбутніх учителів фізичної культури та індивідуально-творчим характером їх професійної діяльності; між орієнтацією на нові моделі навчально-виховного процесу у вищій школі та традиційним змістом, формами і методами підготовки майбутніх учителів [1, 3]. Таким чином, існує об'єктивна необхідність переосмислення та удосконалення системи підготовки студентів до фізичного виховання особистості.

Чільне місце у цьому процесі належить курсу «Фізична культура з методикою викладання», спрямованого на формування в студентів уміння бачити мету фізичного виховання, визначати завдання, правильно добирати засоби, методи і форми їх реалізації з урахуванням вікових, фізіологічних і психологічних особливостей дітей. Мета курсу – підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного конструювати цілісний процес фізичного виховання в різноманітних формах і методах організації, прогнозувати його та здійснювати педагогічне управління відповідно до специфіки змісту навчального предмета й психологічних можливостей особистості, сприяти розвитку творчого педагогічного мислення, розширення і поглиблення рухових умінь і навичок майбутніх педагогів.

Вивчення курсу для майбутніх учителів початкових класів здійснюється в III та IV навчальних семестрах. Орієнтовна структура залікового кредиту курсу включає два модулі (теоретико-методичні основи фізичного виховання молодших школярів; методика фізичного виховання молодших школярів) та чотири змістових модулі.

Так, *перший змістовий модуль* «Теоретичні засади курсу» включає такі теми: «Предмет і завдання теорії та методики фізичного виховання. Фізичне виховання в системі освіти»; «Засоби фізичного виховання»; «Принципи побудови процесу фізичного виховання»; «Методи навчання у фізичному вихованні»; «Загальні основи навчання рухових дій».

Другий змістовий модуль «Основи методики вдосконалення фізичних якостей учнів початкових класів» включає такі теми: «Загальна характеристика фізичних якостей та методика їх удосконалення. Методика вдосконалення сили»; «Методика вдосконалення швидкості»; «Методика вдосконалення витривалості та гнучкості»; «Методика вдосконалення спритності».

Третій змістовий модуль включає такі теми: «Форми занять із фізичного виховання учнів початкових класів»: «Урок як основна форма організації фізичного виховання молодших школярів»; «Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня учнів початкових класів»; «Організація позаурочної та позакласної фізкультурно-оздоровчої діяльності з молодшими школярами».

Четвертий змістовий модуль включає такі теми: «Організація фізичного виховання молодших школярів на уроках фізичної культури»: «Планування та облік роботи з фізичного виховання в початковій школі»; «Організація та методика проведення уроків фізичної культури з переважним використанням розділу «Гімнастика»; «Організація та методика проведення уроків фізичної культури з переважним використанням розділу «Рухливі і народні ігри, забави, естафети»; «Організація та методика проведення уроків фізичної культури з переважним використанням розділу «Легка атлетика»; «Організація та методика проведення уроків фізичної культури з переважним використанням розділу «Спортивні ігри»; «Методика навчання учнів з розділів «Плавання», «Кросова та лижна (ковзанярська) підготовка», «Туризм»; «Здійснення виховної роботи в процесі організації фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів початкової школи»; «Лікарсько-педагогічний контроль у фізичному вихованні молодших школярів».

Наведемо методичні прийоми, які використовуються в процесі підготовки студентів до фізичного виховання молодших школярів:

– «милування красою олімпійського (національного, народного) виду спорту» (авторський естетико-виховний прийом). Кроки організації навчально-виховної взаємодії зі студентами (на прикладі гімнастики):

Перший крок: непряме представлення виду спорту (загадка, вірш із пропущеним словом та ін.), введення у казкову ситуацію; представлення історії виникнення гімнастики та цікавої інформації про відомих гімнастів. *Другий крок:* технічна підготовка з гімнастики у світлі принципів довершеності, доцільності, краси та гармонії; осмислення естетичної своєрідності гімнастики (акробатичних вправ, вправ з рівноваги, лазіння та перелазіння тощо).

Третій крок: вправа «Промінчики сонечка»: підбір метафор, порівнянь, позитивне асоціювання обраного виду спорту; презентація художнього матеріалу для активізації спостережливості та уваги (вірші, загадки, пісні, музичні твори тощо). *Четвертий крок:* роздуми на тему: «Що було б , якби не було гімнастики»; вирішення педагогічних ситуацій (викладач пропонує розв'язати казкові ситуації та ситуації з життя, що пов'язані з представленим видом спорту). *П'ятий крок:* складання катренів (чотирирядковий вірш) про обраний вид спорту. *Шостий крок:* добір художньо-творчих завдань для закріплення отриманих вражень (наприклад, виконання пластичного етюдів під музику).

– написання розповіді, казок, підбір завдань з метою опрацювання молодшими школярами на уроці фізичної культури певних розділів програми, як-от: казки «Як зайчик спробував чи насправді легка атлетика є легкою»; «Зима прийшла із лижами» та ін. на знання правил безпеки під час занять спортивними іграми, гімнастикою, легкою атлетикою, плаванням, рухливими іграми. До практичних занять із другого змістового модуля студенти створюють казки або вірші, де відображені методичні особливості формування фізичних якостей молодших школярів. Наведемо фрагмент казки

«Найспритніший лісовий мешканець» Марини О. (практичне заняття «Методика вдосконалення витривалості»): *«Нещодавно в казковому лісовому містечку цар звірів Лев вирішив провести змагання серед найпідготовленіших звірят на звання «Найспритнішого мешканця». Учасник, який пройде всі етапи змагання та покаже найкращі результати, виграє чарівний будинок у лісовому містечку. Та завдання, які запропонував Лев, виявились нелегкими. Цар звірів зачитав правила, які потрібно дотримуватись під час змагань: при виконанні вправи не потрібно заважати один одному; не хитрувати, адже в змаганнях визначається найспритніший, а не найхитріший тощо».* Після представлення студентами казок відбувається аналіз видів спритності, правил техніки безпеки, види фізичних вправ, характеру навантаження та відпочинку тощо.

– створення опорних конспектів до тем полягає в представленні викладачем та студентами навчальної інформації в певній графічній формі, яка відповідає принципам науковості, краси та доцільності.

Відповідно до специфіки вивчення навчальної дисципліни, окрім теоретичних засад (перший та другий змістові модулі), студенти також вивчають техніку виконання фізичних вправ. Зокрема, на лабораторному занятті «Методика розучування стройових, організовуючих вправ» (розділ «Гімнастика») майбутні учителі демонструють перешикування з однієї шеренги у три на місці, уступами; рух змійкою, пересування на зазначені орієнтири; виконання стройових команд «На місці кроком – руш», «Кроком – руш», «Клас – стій» тощо. На лабораторному занятті «Методика навчання учнів початкових класів спортивним іграм (футбол)» майбутні педагоги демонструють удари по м'ячу внутрішньою стороною стопи; удари після зупинки та ведення м'яча; зупинки підошвою м'яча, що котиться та опускається; ведення м'яча носком тощо.

Студенти також залучаються в проектну діяльність. Так, майбутні педагоги розробляють хід організації та проведення сюжетно-ігрового проекту з фізичної культури. Орієнтовні теми проектів: «Ми – рятувальний загін»

(розділ програми «Плавання»); «Наш спортивний театр» («Гімнастика»); «Гаряча лижня та гострі ковзани» («Лижна (ковзанярська) підготовка»); «Лісові дива» («Туризм») та ін.

Таким чином, для вчителя школи I ступеня актуалізується перехід до дитиноцентризму (О.Савченко), який визначає своїм головним суб'єктом впливу дитину як унікальну, цілісну, самоцінну особистість із широкими можливостями для самоактуалізації. Відповідно до специфіки роботи вчителя початкових класів та сучасними запитами суспільства наразі відбувається активний пошук шляхів удосконалення підготовки студентів до фізичного виховання дітей.

На слушну думку С.Петренко, інтенсивний розвиток суспільного дошкільного виховання, особливе значення перших років життя дитини у формуванні особистості – все це зумовлює необхідність підготовки професійних педагогів, які зможуть кваліфіковано керувати складним процесом виховання дошкільників. Перебудова системи освіти пов'язана з підвищенням вимог до рівня теоретичної і практичної підготовки, до особистості вихователя дошкільного навчального закладу [3, 3]. Для майбутніх вихователів курс «Методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» викладається в IV та V навчальних семестрах.

Орієнтовна структура залікового кредиту курсу включає п'ять змістових модулів: «Теоретичні засади курсу»; «Основи методики вдосконалення фізичних якостей в дошкільних навчальних закладах»; «Особливості методики навчання дітей рухів»; «Основні форми роботи з фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах»; «Організація фізичного виховання дітей дошкільного віку».

Зокрема, третій змістовий модуль включає такі теми: гімнастика в навчанні дітей фізичним вправам; методика навчання основим рухам; методика проведення з дітьми рухливих ігор, методика навчання дошкільників вправ спортивного характеру, методика навчання спортивним іграм. З майбутніми

вихователями також використовуються представлені форми та прийоми роботи з урахуванням професійної діяльності в ДНЗ.

Починаючи з першого змістового модуля відбувається орієнтація студентів на роботу з дітьми дошкільного віку. Так, на практичних заняттях «Принципи фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Методи фізичного виховання дошкільників» майбутнім педагогам пропонуються для аналізу відеофрагменти занять фізичною культурою в ДНЗ. Як із майбутніми вихователями, так і з майбутніми вчителями початкових класів використовується прийом «збагачення портфоліо фізкультхвилинок». На кожне практичне заняття, окрім інших завдань, передбачено обов'язкове вивчення студентами двох фізкультхвилинок.

Традиційним стало проведення на початку практичного або лабораторного занять термінологічного ланцюжка на визначення основних понять із теми. Також студентам пропонуються «сирні тексти» з «дірками» (пропущеними словами або частинами), як-от: *«Існує закономірність у розвитку швидкості навчання рухів – чим більше вміє дитина виконувати вправ, тим Удосконалення спритності стане ефективнішим, якщо процес навчання буде Будь-які вправи розвивають спритність, проте по мірі оволодіння технікою цієї вправи вплив на розвиток спритності ... , тому в практиці необхідно постійно ... »* (практичне заняття «Методика вдосконалення спритності»).

Висновки. Перебудова системи освіти пов'язана з підвищенням вимог до рівня науково-теоретичної і професійно-педагогічної підготовки, до особистості вихователів дошкільних навчальних закладів та учителів початкових класів. Ці вимоги особливо актуальні сьогодні, коли першочерговим завданням педагогів є зміцнення здоров'я дітей, забезпечення їх фізичної працездатності, формування необхідних основних рухових умінь і навичок. Набуття студентами професійної зрілості, особистісної та соціальної компетентності буде ефективно відбуватись за умов використання активних

форм, методів та прийомів підготовки у вузі.

Подальшого дослідження потребують питання науково-методичного забезпечення впровадження мультимедійних та інноваційних технологій у процес викладання методики фізичного виховання дітей у вищій школі.

Література

1. Іванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Іванова Любов Іванівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – 21 с.
2. Мацкевич Н.М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання та спорту : 24.00.02 / Мацкевич Нінель Матвіївна ; Волинський державний ун-т ім. Лесі Українки. – Рівне, 2001. – 24 с.
3. Петренко С.А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Петренко Світлана Анатоліївна ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 21 с.

Rahalchuk N. Training of future kindergarten teachers and primary school teachers to organization of physical education at educational institutions.

Summary: the article describes the peculiarities of teaching the discipline at high school. A tentative structure of credit scoring rate and the methods of future kindergarten teachers and primary school teachers are proposed.

Keywords: primary school teacher, kindergarten teachers, physical education, teaching methods, discipline of high school.